

Шматько Гліб Ілліч

*аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Шматько Глеб Ильич

*аспирант кафедры аграрного, земельного и экологического права
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

Shmatko Gleb

*Post-Graduate Student of the
Department of Agrarian, Land and Environmental Law
National University «Odessa Law Academy»*

DOI: 10.25313/2520-2308-2021-2-6956

**GREEN DEAL TA UKRAÏNA:
ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ У СФЕРІ
АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ**

**GREEN DEAL И УКРАИНА:
ПРАВОВЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ В СФЕРЕ
АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ**

**GREEN DEAL AND UKRAINE:
LEGAL PROSPECTS IN ALTERNATIVE ENERGY**

Анотація. *Green Deal* – це план дій ЄС з амбіційною метою переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Уряд України оголосив про намір нашої країни приєднатися до *Green Deal*. Такі прагнення уряду є важливими, з огляду на необхідність формування державної політики в Україні, яка враховувала б сучасні екологічні та кліматичні проблеми. У той же час ми повинні пам'ятати про весь спектр наслідків *Green Deal* для України в контексті можливостей та загроз, які вона створює для нашої держави. Комюніке закладає основи для дій у дев'яти сферах, як-от: клімат, енергетика, промислова стратегія для циркулярної економіки, стала і розумна мобільність, зелена сільськогосподарська політика, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, фінансові інструменти, Євросоюз як глобальний лідер. *Green Deal* базуючись на цілій низці програмних та нормативних актів, динамічно реагує на виникнення нових завдань шляхом прийняття нових стратегій, планів, показників тощо. В Україні постійно ведуться дискусії щодо долучення до *Green Deal*, щодо його можливостей, переваг, загроз.

Стратегія екологізації Європи стає предметом обговорень представників органів публічної влади, громадянського суспільства, бізнесу. Бізнес найбільше турбують саме загрози – для торгівлі, експорту, особливо в контексті наміру Європейського Союзу запровадити нову політику декарбонізації у світі.

Незважаючи на амбіційність наміру, *Green Deal* залишається неузгодженим набором розрізнених рішень, які у сучасному вигляді не здатні породити більш системну більш системну і таку, що торкається способу мислення, зміну, в якій дійсно є потреба. Якщо говорити мовою технічних термінів, то ми могли б сказати, що стратегія – це сукупність нових «плагінів», тоді як те, що нам справді потрібно, – Якщо говорити мовою технічних термінів, то ми могли б сказати, що стратегія – це сукупність нових «плагінів», тоді як те, що справді потрібно, – це цілковита заміна програмного забезпечення, щоб повністю «перепрограмувати» весь механізм кліматичної політики в Європейському Союзі. Однак вплив такого перепрограмування має бути контрольованим, щоб екологізація стала рушієм національної економіки України, а не стала черговим деструктивним фактором подальшого занепаду країни

У результаті проведеного дослідження було встановлено необхідність побудови відносин між Україною та ЄС щодо реалізації *Green Deal* на основі співпраці, діалогу та дотримання національних інтересів, зокрема і у сфері альтернатив-

ної енергетики. Основним інструментом котрим повинна керуватися Україна впроваджуючи норми Green Deal повинна стати розумна національна політика екологічного протекціонізму української енергетики та поступове впровадження альтернативних джерел на всій території країни, а не сліпе копіювання норм і методик ЄС котрі не бугуть мати механізму пристосування та реалізації на практиці.

Ключові слова: альтернативна енергетика, європейський зелений курс, джерело енергії, енергетична стратегія, енергетичне право, відновлювані джерела енергії.

Аннотация. Green Deal – это план действий ЕС с амбициозной целью перехода к климатически нейтральной Европе до 2050 года. Правительство Украины объявило о намерении нашей страны присоединиться к Green Deal. Такое стремление правительства важно, учитывая необходимость формирования государственной политики в Украине, которая учитывала бы современные экологические и климатические проблемы. В то же время мы должны помнить обо всем спектре последствий Green Deal для Украины в контексте возможностей и угроз, которые она создает для нашего государства. Коммюнике закладывает основы для действий в девяти сферах, как: климат, энергетика, промышленная стратегия для циркулярной экономики, стала и умная мобильность, зеленый сельскохозяйственная политика, сохранения биоразнообразия, нулевое загрязнение, финансовые инструменты, Евросоюз как глобальный лидер. Green Deal основываясь на целом ряде программных и нормативных актов, динамично реагирует на возникновение новых задач путем принятия новых стратегий, планов, показателей и тому подобное. В Украине постоянно ведутся дискуссии о вступлении в Green Deal, с его возможностями, преимуществами и угрозами.

Об этом говорят государственные органы, общественность, эксперты, бизнес. Наиболее потенциальные угрозы для бизнеса – для торговли, экспорта, особенно в контексте намерения Европейского Союза ввести новую политику декарбонизации в мире.

Несмотря на амбициозность намерен, Green Deal остается несогласованным набором разрозненных решений, будучи не в состоянии породить более системную и такую, что касается способа мышления, изменение, в которой действительно есть необходимость. Если говорить на языке технических терминов, то мы могли бы сказать, что стратегия – это совокупность новых «плагинов», тогда как то, что нам действительно нужно – так это полная замена программного обеспечения, чтобы полностью «перепрограммировать» весь механизм климатической политики в Европейском союзе способом, который будет поддерживать национальную украинскую экономику, а не станет очередным деструктивным шагом дальнейшего упадка страны.

В результате проведенного исследования было установлено необходимость построения отношений между Украиной и ЕС по реализации Green Deal на основе сотрудничества, диалога и соблюдения национальных интересов, в том числе и в сфере альтернативной энергетики. Основным инструментом, которым должна руководствоваться Украина, внедряя нормы Green Deal должна стать разумная национальная политика экологического протекционизма украинской энергетики и постепенное внедрение альтернативных источников на всей территории страны, а не слепое копирование норм и методик ЕС, которые не будут иметь механизма приспособления и реализации на практике.

Ключевые слова: альтернативная энергетика, европейский зеленый курс, источник энергии, энергетическая стратегия.

Summary. Green Deal is the EU's action plan with the ambitious goal of moving to a climate-neutral Europe by 2050. The Government of Ukraine has announced the intention of our country to join the European Green Course. Such aspirations of the government are important, given the need to formulate public policy in Ukraine that would take into account current environmental and climate issues. At the same time, we must keep in mind the full range of consequences of the Green Deal for Ukraine in the context of the opportunities and threats it poses to our country. The communiqué lays the groundwork for action in nine areas, such as climate, energy, industrial strategy for the circular economy, sustainable and smart mobility, green agricultural policy, biodiversity conservation, zero pollution, financial instruments, and the European Union as a global leader. Based on a number of program and regulations, Green Deal responds dynamically to the emergence of new challenges by adopting new strategies, plans, indicators, etc. In Ukraine, there are constant discussions about joining Green Deal, about its opportunities, benefits, threats.

This is said by government agencies, the public, experts and business. Business is most concerned about threats to trade and exports, especially in the context of the European Union's intention to introduce a new decarbonization policy in the world.

Despite the ambition of the intention, Green Deal remains an uncoordinated set of disparate solutions, being unable to generate the more systematic and thought-provoking change that is really needed. In technical terms, we could say that the strategy is a set of new «plug-ins», while what we really need is a complete replacement of the software to completely «reprogram» the whole mechanism of climate policy in the European Union. This way have to support the national Ukrainian economy, and not become another destructive step in the further decline of the country.

As a result of the study, it was identified the need to build relations between Ukraine and the EU on the implementation of the Green Deal on the basis of cooperation, dialogue and compliance with national interests, including in the field of alternative energy. The main tool that Ukraine should be guided by when implementing Green Deal norms should be a reasonable national policy of environmental protectionism of Ukrainian energy and gradual introduction of alternative sources throughout the country, and not blindly copying EU norms and methods that will not have a mechanism for adaptation and implementation.

Key words: *alternative energy, European green deal, energy source, energy strategy.*

Постановка проблеми. Продовжуючи шлях євроінтеграційного розвитку, Україна зацікавлена у подальшій модернізації свого енергетичного потенціалу з метою максимальної відповідності вимогам європейського енергетичного ринку та набуття статусу повноцінної країни-партнера у цій сфері. Відповідний шлях лежить у рамках активного розвитку альтернативної енергетики. У цій сфері Україна має цілу низку гострих проблем, а саме: законодавча нестабільність, відсутність міцних регуляторних і фінансових механізмів, недостатнє поширення новітніх цифрових технологій у промисловому виробництві та енергетиці, які здатні зменшити негативне навантаження на навколишнє природне середовище. Ці та інші проблеми призвели до кризових явищ у сфері альтернативної енергетики, заморожування низки інвестиційних проектів протягом останнього року, загального спаду активності у галузі. Фактичні дії органів державної влади щодо альтернативної енергетики протягом 2020 року продемонстрували антагонізм із заявленими деклараціями щодо всебічної підтримки відновлюваної енергетики. Ще більше загострює ситуацію заява про підтримку Green Deal, що українською перекладається як «Зелений пакт для Європи» або «Європейський зелений курс». Йдеться про концепцію перетворення Європи до 2050 року в перший кліматично нейтральний континент планети. ЄС поставив перед собою завдання за 30 років здійснити декарбонізацію енергетики і в цілому економіки. Іншими словами, планується відмовитися від використання шкідливих для глобального клімату викопних енергоносіїв — вугілля, нафти і природного газу, — замінивши їх на відновлювані джерела енергії (ВДЕ) і на вироблену за допомогою екологічних технологій сировину. Важливим моментом є питання: наслідки якого характеру понесе Україна, взявши участь у цій еколого-енергетичній співпраці з ЄС?

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є визначення та дослідження процесу розвитку правових перспектив альтернативної енергетики в Україні у контексті реалізації Green Deal.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна правова наука приділяє все більше уваги питанням правового забезпечення альтернативної енергети-

ки. Теоретичною основою статі стали наукові праці вчених-фахівців у галузі аграрного, земельного, природоресурсного та екологічного права Одеської правової школи, зокрема роботи Т. Є. Харитонової [3, с. 237–245], І. І. Каракаша, [7, с. 184] Х. А. Григор'євої [3, с. 237–245], К. М. Караханян [8, с. 95], Є. О. Платонові [2, с. 251], І. Є. Чумаченко [9, с. 101] та ін. При цьому еколого-правова наука ще не містить ґрунтовних досліджень у напрямі встановлення впливу Green Deal на сферу альтернативної енергетики України.

Виклад основного матеріалу. Тренд екологізації продовжує завойовувати популярність у світі. Черговим викликом для України може стати реалізація програми ЄС Green Deal (так званий Європейський зелений курс, ЄЗК). Мета цього амбітного плану — здійснити перехід до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Green Deal закладає основи для дій у дев'яти сферах, як-от: клімат, енергетика, промислова стратегія для циркулярної економіки, стала і розумна мобільність, зелена сільськогосподарська політика, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, фінансові інструменти, Євросоюз як глобальний лідер. У 2018 р. у ЄС було сформовано європейське стратегічне довгострокове бачення щодо досягнення вуглецево-нейтральної економіки ЄС та відповідного впливу економіки на клімат до 2050 року (The European Council, 2018). Поточна політика ЄС узгоджується з попередньою метою скорочення викидів парникових газів в ЄС у частині протидії змінам клімату. Відмінність полягає лише в амбітності нової мети — досягнення цілковито вуглецево-нейтральної економіки, а не лише зменшення обсягу викидів парникових газів на 80–90% порівняно з 1990 роком. Green Deal формує цілісне та детальне бачення того, як можна досягти вуглецево-нейтральних цілей і зменшити викиди парникових газів. Разом з тим цей документ більшою мірою являє собою заяву про наміри, а не всебічну європейську стратегію. Європейська Комісія представляє інвестиційний план «Стала Європа» з метою забезпечення додаткових фінансових потреб для декарбонізації, які оцінюються в 260 млрд. євро на рік (близько 1,5% ВВП ЄС), і в 2021 р. ухвалити план дій щодо протидії забрудненню повітря, води

та ґрунту для захисту громадян ЄС й екосистеми. Декарбонізація енергетичного сектору реалізується в європейській регуляторній політиці з використанням двох основних інструментів. Існуюче законодавство ЄС у сфері декарбонізації включає систему торгівлі викидами, що встановлює ціну на CO₂ для промисловості, виробників електроенергії та палива, та національні цілі для інших секторів. Директива щодо відновлюваних джерел енергії забезпечує підтримку та встановлює цілі для ЄС у використанні біометану, водню, різноманітних синтетичних газів і рідин, що можуть вироблятися в тому числі з природного газу. Існує два протилежних сценарії розвитку попиту на природний газ у найбільш розвинутих регіонах ЄС — еволюційний та революційний. Еволюційний сценарій здебільшого орієнтований на досягнення максимальної економічної вигоди, а революційний передбачає посилення кліматичного регулювання, просування ВДЕ та зниження обсягів споживання традиційних видів вуглеводнів. ЄС у своїх енергетичних стратегіях і прогнозах очікує скорочення споживання природного газу до 2050 року за всіма сценаріями розвитку. Водночас у разі реалізації активної політики декарбонізації європейської економіки значна частина споживання природного газу буде пов'язана фактично з неенергетичними потребами (виробництво органічної хімії тощо). Згідно з прогнозами до 2050 р. виробництво природного газу у країнах ЄС значно скоротиться та порівняно з 2015 р. зменшиться на 70–85%. Зменшення попиту на природний газ обумовлює також зниження імпоротної залежності від зовнішніх джерел постачання внаслідок зменшення імпорту природного газу до країн ЄС. [1, с. 32–33].

Ураховуючи, що розвиток альтернативної енергетики є невід'ємною складовою «Європейського зеленого курсу», надзвичайно важливо проаналізувати можливості та ризики, які можуть спіткати Україну у випадку приєднання до реалізації масштабних екологізаційних змін, а також важливо встановити оптимальні межі української участі у цій ініціативі.

Передусім, необхідно визначити стартові законодавчі та доктринальні позиції України у цій сфері. Так, аналізуючи етапи розвитку законодавства про використання альтернативних джерел енергії в Україні, Є. О. Платонова виділила чотири основні етапи: 1) етап виникнення та становлення законодавства з використання альтернативних джерел енергії (1994–1999 рр.); 2) етап формування законодавства з використання альтернативних джерел енергії (2000–2011 рр.); 3) інтеграційний етап розвитку законодавства з використання альтернативних джерел енергії (2011–2017 рр.), 4) інноваційний

етап розвитку законодавства з використання альтернативних джерел енергії (з 2017 року і до теперішнього часу) [2, с. 251]. Розвиток вітчизняного енергетичного законодавства в умовах реалізації в ЄС Green Deal цілком відповідає інноваційному етапу, що був виділений ученою. Однак сучасні тенденції розвитку законодавства демонструють спад протекціонізму та нестабільність регуляторного середовища, що негативно впливають на поступальний розвиток альтернативної енергетики в нашій державі.

Якщо аналізувати доктринальні засади правового регулювання альтернативної енергетики, то слід особливо наголосити на існуванні деяких проблемних моментів. Так, у своєму ґрунтовному дослідженні еволюції наукової думки у сфері правового регулювання альтернативної енергетики Т. Є. Харитонова та Х. А. Григор'єва проаналізували становлення вітчизняної доктрини у методологічному, термінологічному та змістовному аспектах. Учені дійшли висновку про досить суттєві ознаки, які характеризують сучасні дослідження у сфері правового забезпечення альтернативної енергетики, а саме: а) концентрація уваги на гармонізації із законодавством ЄС; б) значна питома вага порівняльно-правових наукових досліджень; в) значна кількість за своєю суттю неправових досліджень, спрямованих на доведення необхідності і доцільності переходу до альтернативної енергетики; г) галузева фрагментарність [3, с. 237–245]. Такий стан розвитку доктринальних засад правового стимулювання альтернативної енергетики не сприяє удосконаленню законодавства у цій сфері, а тим більше не сприяє урахуванню такого потужного зовнішньополітичного фактору як початок реалізації Green Deal.

Отже, наразі в Україні законодавство у сфері альтернативної енергетики є нестабільним, а доктринальні основи є слабо розвиненими. Ці початкові умови необхідно враховувати під час розробки стратегії співпраці із ЄС у напрямі реалізації Green Deal. Характерно, що початкова нормативно-правова основа такої співпраці вже закладена. Так, основними законодавчими актами, які є фундаментом співпраці України та ЄС у рамках курсу Green Deal, можна назвати закони України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» [4], «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [5], постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни

клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс» та ін. [6]. Екологізація у тому масштабі, що запланований в ЄС, неможлива без глибокої трансформації енергетичної сфери. Як справедливо зазначає професор І. І. Каракаш, енергетика є одним з основних забруднювачів навколишнього природного середовища. Використання застарілих технологій виробництва, зношеного обладнання і устаткування, низький рівень використання ресурсозберігаючих і природоохоронних технологій, високий рівень концентрації екологічно небезпечних виробництв і об'єктів — все це сприяє постійному збільшенню екологічного навантаження на навколишнє середовище. Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, а це загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією народу України. [7. с. 184]. Накопичення таких проблем має враховуватися під час оцінки можливості енергетичного переходу України до використання альтернативної енергетики. Долучення до реалізації Green Deal має узгоджуватися із тверезою оцінкою сучасного стану енергетичної системи нашої держави з метою унеможливлення подій, на кшталт Чорнобильської катастрофи або подібних деструкційних інцидентів для навколишнього середовища України.

Досвід ЄС підтверджує, що важливу роль у правильній оцінці поточної ситуації та створенні стратегічних маршрутів енергетичного переходу відіграють програмні документи. Розробивши Green Deal, європейська спільнота чітко проставила точку старту та точку фінішу, окреслила строки та напрями досягнення поставлених цілей. Програмна діяльність в Україні має багато недоліків. Аналізуючи розвиток законодавчого та програмного забезпечення К. М. Караханян [8, с. 95] та І. Є. Чумаченко [9, с. 101], приходять до висновку, що програмних документів у сфері альтернативної енергетики було прийнято багато, однак їх спільними проблемами слід визнати недотримання термінів та невиконання поставлених завдань. Відсутність інформації щодо виконання запланованих у програмах заходів та етапів позбавляє можливості своєчасно виявити недоліки, прорахунки програмних положень та екстрено відреагувати шляхом внесення відповідних коректив. Своєчасна інформація та контроль за виконанням програм має стати запорукою позитивного впливу на подальше удосконалення розвитку альтернативної енергетики в Україні. Окреслені проблеми у своїй сукупності здатні суттєво завадити активним екологізаційним процесам в Україні, навіть незважаючи на прагнення долучитися до ре-

алізації Green Deal. Це важливі наслідки реалізації Green Deal, однак вони стосуються сільського господарства та промисловості. Нас цікавить енергетична сфера. Замість цього тексту потрібно проаналізувати перспективи змін в енергетиці під впливом екологізації. Наприклад, вже зараз точаться розмови про закриття атомних електростанцій як екологічно ворожих. Для України актуальним є також закриття вугільних шахт. Цей напрям є досить болючим для багатьох країн ЄС (наприклад, Польщі), адже вугільна промисловість — це не тільки енергетика, економіка, — це ще й безліч соціальних питань (у цій галузі працюють тисячі людей). Такі ж болюві точки і у нас [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи, можна дійти висновку про те, що реалізація Green Deal здійснить потужний всебічний вплив на Україну, її економіку, енергетику, соціальну сферу та інші складові суспільних відносин. З урахуванням існуючих законодавчих та доктринальних засад повноцінне залучення України до реалізації Green Deal, на нашу думку, надасть більше ризиків, ніж позитивних наслідків. Через економічні кризи, пандемію, слабкий розвиток технічного та законодавчого регулювання альтернативної енергетики та багато інших проблем масштабна екологізаційна кампанія в енергетичній сфері може потерпіти невдачу та призвести до зайвих втрат. Саме тому, на наш погляд, вчасна поступова адаптація та досягнення важливих саме для України домовленостей з ЄС є тим позитивним поміркованим шляхом нашої країни, який приведе її до розвитку альтернативної енергетики та реалізації власного «зеленого курсу». Досягнення кліматичних цілей вимагатиме від України у тому числі зменшення обсягу викидів парникових газів підприємствами паливно-енергетичного комплексу переважно через відмову від вугілля та заміщення його відновлювальною та атомною енергетикою. Для подальшого розвитку ВДЕ мають діяти ринкові принципи, система «зелених» аукціонів, функціонувати системи накопичення, введено додаткові високоманеврові потужності, розвинуті «розумні» мережі. Постійні дотації, підтримка з бюджету вугільної галузі, а також імітація десятиліттями реформи цієї галузі призвели до того, що сьогодні ми маємо дорогу високовуглецеву теплову генерацію у важкому кризовому стані. Загальні тенденції свідчать, що буде падіння попиту на вугілля, особливо на Європейському континенті. Сьогодні ми маємо виконати програму комплексного реформування вугільної галузі у доволі стислі терміни, при цьому забезпечивши всеохоплюючу трансформацію регіо-

нів. Зелена енергетика не дає такої великої кількості робочих місць, як шахти. Відповідно, коли говорять про заміщення, то ті люди, котрі звільняться з шахт, не зможуть працевлаштуватися у сонячній енергетиці. Відповідно треба моделювати, де створювати робочі місця для них. Важливо, щоби це були сталі галузі без вуглецевого сліду. Говорячи про реформу вугільної галузі, ми передусім думаємо про шахтаря, його сім'ю, людей, які пов'язані із роботою шахти, та про майбутнє населеного пункту та всього регіону. Якщо Україна не отримає міжнародну фінансову та технічну підтримку процесів фізичного закриття шахт та трансформації регіонів, перехід на низьковуглецеву енергетику триватиме дуже довго. При цьому має бути враховано амбітну мету виконувати цілі і завдання Green Deal, що ставить мету до 2050 року досягти кліматичної нейтральності не лише ЄС,

але цілого Європейського континенту. Відповідно Україна має прорахувати, як зменшувати вугільну генерацію, що робити з атомною, відновлювальною галузями енергетики, які перспективи розвитку водню. Тому Енергетична стратегія України на період до 2050 року має стати ґрунтовним документом, базованим на математичному моделюванні.

Отже, у результаті дослідження було встановлено необхідність побудови відносин між Україною та ЄС щодо реалізації Green Deal на основі співпраці, діалогу та дотримання національних інтересів, зокрема і у сфері альтернативної енергетики.

Дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.

Література

1. Юхимець, Р. С. Перспективна роль природного газу в рамках «зеленого переходу» ЄС: аналітичний огляд // Економіка промисловості. 2020. № 3 (91). С. 29–46.
2. Платонова Є.О Етапи розвитку законодавства у сфері використання альтернативних джерел енергії в Україні // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 251–255.
3. Харитонова Т.Є., Григор'єва Х.А. Доктрина правового регулювання альтернативної енергетики в Україні: сучасні тенденції розвитку. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2020. № 3 (31). С. 237–245.
4. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (Закон України). № 377-IX. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>
5. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Закон України). № 1678-VII. (2015). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс». (Постанова). № 33. (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-п#Text>
7. Екологічне право України: курс лекцій / за ред. д-ра юрид. наук, проф. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «ОЮА» Каракаша І. І. Одеса, 2020. 321 с.
8. Караханян К.М Тенденції розвитку законодавства у сфері альтернативної енергетики в Україні // Juris Europensis Scientia. 2020. Вип. 4. С. 90–95.
9. Чумаченко І.Є Програми стимулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: правові проблеми та перспективи // Juris Europensis Scientia. 2020. Вип. 4. С. 96–101.
10. Реалии European Green Deal для Украины: аграрии поймут ценность лесов. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/12/15/669162/>

References

1. Jukhymecj, R. S. Perspektyvna rolj pryrodnogho ghazu v ramkakh «zelenogho perekhodu» JeS: analitychnyj oghlad // Ekonomika promyslovosti. 2020. # 3 (91). S. 29–46.
2. Platonova Je. O Etapy rozvytku zakonodavstva u sferi vykorystannja aljternatyvnykh dzherel energhiji v Ukrajinі // Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal. 2020. # 8. S. 251–255.
3. Kharytonova T. Je., Ghryghor'jeva Kh. A. Doktryna pravovogho reghuljuvannja aljternatyvnoji energhetyky v Ukrajinі: suchasni tendenciji rozvytku. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2020. # 3 (31). S. 237–245.
4. Pro zasady monitorynghu, zvitnosti ta veryfikaciji vykydiv parnykovykh ghaziv (Zakon Ukraїny). # 377-IX. (2019). Vylucheno z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>

5. Pro ratyfikaciju Ughody pro asociaciju mizh Ukrajinuju, z odnijeji storony, ta Jevropejskym Sojuzom, jevropejskym spivtovarystvom z atomnoji energhiji i jikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoji storony (Zakon Ukraїny). # 1678-VII. (2015). Vylucheno z https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6. Pro utvorennja mizhvidomchoji robochoji ghrupy z pytanj koordynaciji podolannja naslidkiv zminy klimatu v ramkakh iniciatyvy Jevropejskoi Komisiji «Jevropejskij zelenyj kurs». (Postanova). # 33. (2020). Vylucheno z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-p#Text>

7. Ekologichne pravo Ukraїny: kurs lekcij / za red. d-ra juryd. nauk, prof. kafedry aghrarnogho, zemeljnogho ta ekologichnogho prava NU»OJuA» Karakasha I. I. Odesa, 2020. 321 s.

8. Karakhanjan K.M Tendenciji rozvytku zakonodavstva u sferi aljternatyvnoji energhetyky v Ukraїni // Juris Europensis Scientia. 2020. Vyp. 4. S. 90–95.

9. Chumachenko I. Je Prohramy stymuljuvannja rozvytku aljternatyvnoji energhetyky v Ukraїny: pravovi problemy ta perspektyvy // Juris Europensis Scientia. 2020. Vyp. 4. S. 96–101.

10. Realyy European Green Deal dlja Ukraїny: aghraryy pojmut cennostj lesov. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/12/15/669162/>